

TRANSCRIPCIÓ PARCIAL DEL DIETARI DE MARIA FARRÉ RIERA (Manresa, 1924) SOBRE ELS DARRERS MESOS DE LA GUERRA A MANRESA

23-5-38. [...] S'han posat a tocar les sirenes. Hem anat a buscar els de casa i ja venien. Uns soldats s'han posat a assenyalar i hem vist uns avions. Hem anat marges avall i no ha passat res. És una llàstima que hagin tocat les sirenes perquè pensàvem anar al cine i em sembla que no ens hi deixaran anar.

No m'he impressionat gens perquè tot el dia que en passen.

30-5-38. Aquesta tarda hem sentit uns trets [...] ens han telefonat [*per dir-nos*] que era un *camion* ple de municions [...]. Hem anat a veure-ho. Les bales sortien disparades del *camion*. Feia molt bonic perquè sortien enceses. N'hem pogut arreplegar. Jo n'he fet un braçalet encara que no crec [*que pugui*] portar-lo.

28-6-38. [...] Fa uns quants dies que tinc la convicció de que tenen de venir els avions o tocar les sirenes, cosa que fan tot sovint. No sé com no han vingut a bombardejar ací [a] Manresa perquè amb els soldats que hi han i les fàbriques de material de guerra a altres *puestos* han anat de *menos* importància. Bé, no parlem de coses tristes. [...]

8-7-38 [...] Després vam anar a veure la tomba dels soldats. N'hi han 40. Són els que han mort als hospitals d'ací [a] Manresa. Són pocs, però si hi haguessin tots els que moren al front n'hi haurien més. [*Anotació escrita després en llapis: N'hi han 106. 17-12-38*].

9-7-38. [...] Aquesta tarda, de les 4 a les 5, hem vist passar uns avions. Quan ja havien passat s'han posat a tocar les sirenes. La Flora¹ ha marxat junt amb el sogre. Jo he quedat amb la mama i les noies que vénen a cosir. No m'ha fet res. És que ja hi estem acostumats. Jo no fa gaire en tenia el pressentiment. No ha passat res, com és de suposar, perquè havien passat quan les han tocat [*les sirenes*].

---

¹ Flora Farré, germana de l'autora del dietari.

6-8-38. [...] Han començat una ofensiva al front de l'Est i una altra.

Tornen a passar molts avions però no toquen les sirenes. [...]

9-10-38. Avui han tocat les sirenes. Hem anat al refugi de darrera², a casa la Pepis³.

17-10-38. Avui he rebut una carta del Pla⁴, dient-me que està ferit. La *fetxa* és del dia 15. El van ferir el 7.

2-12-38. Aquest matí a un quart de dotze han tocat les sirenes.

Aquesta tarda, a dos quarts de quatre, també [*han tocat*]. Hem anat al refugi de l'escola de guerra⁵.

3-12-38. Aquesta nit han tocat les sirenes. Jo no les he sentit. [...] Aquest migdia, a la una, han tocat les sirenes. Érem al pont de l'estació la meva cosina, una noia, un sergent i jo. Fa més d'una hora i encara no ha marxat el perill. Aquí estem amenaçats. Les ràdios feixistes han dit que vindrien. Ja ho veurem. També ha vingut el motorista.

5-12-38. Avui hem anat amb el Babi⁶ a buscar l'oli a la carretera de Vic i quan ja en tornàvem s'han posat a tocar les sirenes. Hem anat seguint el nostre camí. Quan érem a prop del refugi de darrera casa s'ha sentit soroll de motors i hem vist un avió molt baix. Ens hem ficat al refugi. L'avió ha voltat molta estona. Per fi ens han donat la sortida cosa d'una hora.

10-12-38. Avui han tocat les sirenes.

13-12-38. Avui marxa l'Anglès. Marxará al front. És tinent.

---

² Es refereix al refugi antiaeri situat als baixos del Grup Escolar Renaixença, al carrer del Canonge Montanyà.

³ Pepita Garcia, amiga de l'autora del dietari.

⁴ Soldat del qual es desconeix la identitat, amic de l'autora del dietari.

⁵ Es refereix al refugi del Grup Escolar Renaixença.

⁶ Soldat del qual es desconeix la identitat, amic de l'autora del dietari.

18-12-38. Han tocat les sirenes.

20-12-38. [...] Vam marxar [*a Barcelona*] el mateix dia [*que*] pel tren deien que havien bombardejat Manresa. Quan vam baixar ho vam preguntar a un amic [...] i ens va dir que sí. Quan sàpiga el número de morts i cases ensorrades jo ho escriuré. Els nostres pares estan bé.⁷

22-12-38. Hi han hagut de 28 a 29 víctimes [*sobreescrit: són 36*]. Fan esgarriar. Les hem anat a veure al cementiri i [*també hem vist*] unes cases ensorrades. [...]⁸

A un quart d'una de la matinada han tocat les sirenes. Nosaltres quatre, junt amb l'Anglès, estàvem llevats. Hem anat al refugi junt amb tots els de casa Candela. No han bombardejat, per sort. Acabem de sortir-ne ara [...].

25-12-38. Avui a les 10 hem anat al refugi. No ha passat res.

30-12-38. Avui a les 9 del matí han tocat les sirenes. Encara dormíem. Hem anat al refugi i tampoc ha passat res.

31-12-38. Avui diuen que els feixistes vindran a *porta'ns-e* els grans de raïm de cafè d'any nou, que seran bombes.

12-1-39. Avui a dos quarts de dues han tocat les sirenes. Nosaltres no les sentíem, però ens han avisat. Hem anat al refugi i sortim a les dues. [...]

13-1-39. Ara a les cinc del matí acabem de sortir del refugi. Les han tocades [*les sirenes*] a dos quarts . [...] Avui a quarts d'una han tocat les sirenes. Hem anat al refugi dels d'aviació⁹ la mama i jo. [...] Aquesta tarda a quarts de cinc han tocat les sirenes.

---

⁷ El primer bombardeig de Manresa tingué lloc el 21 de desembre de 1938. L'anotació del dietari que hi fa referència està datada el dia abans, segurament a causa d'un error d'escriptura.

⁸ El nombre de víctimes mortals identificades del primer bombardeig sobre Manresa és de 33.

Els bombardeigs de Manresa, amb ulls d'adolescent: el dietari de Maria Farré Riera

14-1-39. Avui les han tocat dos cops.

15-1-39. Estem molt espantats. Se'ns acosta el front. Avui ens han tocat tres cops les sirenes, un a quarts d'onze del matí, *[mentre]* dormíem; la segona a quarts de dues i el tercer a les cinc hores. Ara fins a les dotze. Ja ho veurem. A la millor ja serem morts. Tenim por que ens facin evacuar.

Avui he rebut una carta del tinent. Està ferit. Ara a un quart de deu han tocat les sirenes. Érem junt amb els de casa Candela. Hem sortit a tres quarts.

16-1-39. Avui a un quart d'una de la nit estàvem junt amb els de casa Candela. Ja feia estona que tardàvem en anar a dormir per les sirenes. Quan la Mercè i la seva mama han marxat, encara no feia dos minuts quan hem sentit soroll d'avions. Hem obert el balcó i, efectivament, eren avions. Lo primer que jo he fet ha sigut agafar l'abric. La Flora ha anat a l'escala a cuidar els de casa Candela. Jo també he sortit a l'escala. Quan s'han posat a tocar les sirenes m'han vingut unes ganes de córrer tremendes. Hem tingut d'esperar els de casa i quan hem sigut al carrer es sentia un soroll de motors. M'he posat a córrer amb el tub de fusta a la boca. Sols sé que l'he fet *[fragment il·legible]*. Hem anat al refugi i n'hem sortit a un quart de dues. Res de nou. Només un *sust*.

17-1-39. Onze hores matí. Tocat sirenes. A les 4 també. A les 5 també. I passen més de 10 avions.

[Dia] 18. A quarts d'onze del matí han tocat les sirenes. A les onze han tocat les sirenes, seguides, com cada cop, d'avions. A les 4 han tornat a tocar. A les 5 altra volta toquen.. Passen cinc avions. Els hem vist *mentres* ens ficàvem al refugi. Res de nou.

[Dia] 19. A tres quarts de nou del matí han tocat les sirenes. Res de nou. [...]

19-1-39. Provem de sortir del refugi i eren un quart d'una quan han tocat les sirenes. La mama i la Flora eren al camp. Jo, a casa. Hem anat al refugi amb el papa. Quan érem

---

⁹ Es refereix al refugi del Grup Escolar Renaixença.

a la porta s'han sentit moltes explosions i al cap d'una estona unes de fortíssimes. Han bombardejat. No sé el mal que han fet. Hem anat a casa i temps just d'arribar-hi quan hem sentit les sirenes. Hem anat al refugi.¹⁰

Al sortir al cap de cinc minuts han tornat a tocar. Es sentien explosions fortes però *diferentes* del primer cop. Després hem sabut que és que *ametrallaven* la població civil. Hem tardat molt a sortir i a l'arribar a casa tornen a tocar les sirenes. Tornem al refugi.

Marxem i no feia cosa d'un quart que érem a casa que les sirenes han tornat a tocar. Aquest últim [cop] ha sigut a les 7.

19-1-39. A dos quarts de quatre de la matinada hem anat al refugi ja que hi havia alarma. A les nou tornen a tocar. Sortim i encara no havien passat cinc minuts [que] han tornat a tocar; eren dos quarts d'onze. A un quart de dotze hi tornen. A la una tornem a anar-hi. A les tres tornen a tocar i no sortim fins a les cinc. A les 6 tornen a tocar alarma. La carretera segueix essent un continu rodar de camions. Tot el dia que volten avions per sobre Manresa i es senten les explosions a prop.

21-1-39. A dos quarts de quatre hem sentit alarma. Anem al refugi. Eren les set i quart que hem tornat al refugi.

A les nou i mitja anem per tercer cop al refugi. Sortim a les onze. La mama està desesperada. Creu que de quedar-se a Manresa no podria continuar aguantant-ho. Jo no sé què fer. De totes maneres, ens queda un recurs... Rocafort.

A la una tornem al refugi. La mama està completament decidida a marxar. Nosaltres no tenim cap interès en fer-ho ja que el poble a on tindríem d'anar està molt lluny, és petit i no té correu. Al refugi parlem amb el capità Payos, *castigador*¹¹ del refugi, i ens diu que si volem o tenim necessitat d'anar a Rocafort ell ens posa un cotxe a la nostra disposició. El transport està tan malament que la mama, d'acord amb nosaltres, ha acceptat, ja que si deixem passar aquesta ocasió és possible que no se'ns presenti més. Ens emportem les coses més indispensables i marxem. No ens dol, ja que d'ací a uns quants dies tornarem a Manresa. Total, passarem uns dies de vacances.

Rocafort, 23-1-39. La Maria, jo i dos amics –un activista i un tinent- anem a tirar al blanc a baix [a] la riera. Estem molt bé. Ara la Meri i la mama són a fer una visita a la mestra del poble. M'he descuidat d'anotar que quan vam marxar de Manresa, pel camí

---

¹⁰ Segon bombardeig franquista sobre Manresa, amb un mínim de dues víctimes mortals identificades.

¹¹ Sinònim d'home atractiu i seductor, d'acord amb un dels sentits que el mot pot tenir en castellà.

Els bombardeigs de Manresa, amb ulls d'adolescent: el dietari de Maria Farré Riera

vam trobar l'aviació. Ens vam tenir de posar panxa a terra. Van disparar uns canons antiaeris que rodegen Manresa i que hi són instal·lats des del dissabte. 26 *paves* es passejaven per sobre nostre i entre el soroll dels antiaeris i del *nano* que cridava molt, vam pensar que eren bombes les explosions fortíssimes que sentíem, quan realment no passaven d'ésser uns innocents *dispars* d'antiaeri. Tot plegat, uns minuts de viure intens, una emoció inigualable, persistent i, per final, ¡trista situació! [...] Passen molts avions enemics per sobre nostre. Els oficials no donen cap signe de temor o tan sols inquietud. La Meri i jo (per posar-nos a l'altura de les circumstàncies) també els mirem amb un gest olímpic i ple de desdeny. ¿L'aviació? Bah! Estem tan cansades de veure-la sobre nostre! Ens burlem de la vida i juguem amb ella. Sobraria, i faltaria, que un d'aquests pilots que es passegen damunt nostre tingués la mala pensada de moure una palanqueta, o que per qualsevol altre accident tingués de descarregar... ¡Salut, belles il·lusions! ¡Setze anys perduts! Unes vides sense importància, estèrils. La societat no ens necessita. La humanitat també pot passar sense nosaltres.